

JAMIYATDA YOSHLARNI MA'NAVIY TARBIYALASH USULLARI

Ilmiy rahbar: **Samatov Xurshid**

TATU Samarqand filiali Kompyuter Injiniring Fakulteti DI24-10 guruh talabasi

Ergashev. SH. A.

Elektron pochta: ergashovshahobiddin62@gmail.com

Telefon raqami: +998 93 302 56 47

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlarni ma'naviy tarbiyalashning asosiy maqsadlari, dolzarbligi va jamiyatdagi o'rni tahlil qilinadi. Maqolada oila, maktab, ommaviy axborot vositalari, diniy va madaniy muassasalar, shuningdek, yoshlar bilan ishlovchi ijtimoiy institutlarning ma'naviy tarbiyada tutgan o'rni tahlil etilgan. Yoshlarda milliy g'urur, ma'naviy immunitet, ijtimoiy mas'uliyat va insoniylik fazilatlarini shakllantirish usullari, zamonaviy tahdidlar fonida ko'rib chiqilgan. Shuningdek, maqolada innovatsion pedagogik yondashuvlar, tarbiya samaradorligini oshirishda yangi texnologiyalar roli yoritiladi.

Kalit so'zlar: ma'naviy tarbiya, yoshlar, oila, ta'lim, ijtimoiy institut, axborot vositalari, qadriyatlar, mas'uliyat, tarbiya usullari, texnologiyalar.

Аннотация: В статье рассматриваются цели и значение духовного воспитания молодежи в обществе. Особое внимание уделяется роли семьи, школы, СМИ, религиозных и культурных институтов, а также общественных организаций, работающих с молодёжью. Анализируются методы формирования у молодых людей национальной гордости, моральной устойчивости, социальной ответственности и гуманистических ценностей в условиях современных вызовов. Освещается также использование инновационных педагогических подходов и технологий в процессе духовного воспитания.

Ключевые слова: духовное воспитание, молодежь, семья, образование, социальные институты, СМИ, ценности, ответственность, методы воспитания, технологии.

Abstract: This article explores the core goals and importance of moral and spiritual education for youth in society. It highlights the role of the family, educational institutions, media, religious and cultural organizations, and other social institutions in shaping the moral character of young people. The study examines methods to instill national pride, moral resilience, social responsibility, and humanistic values in the context of modern challenges. Additionally, it discusses the implementation of innovative pedagogical approaches and the use of new technologies to enhance the effectiveness of moral education.

Keywords: moral education, youth, family, education, social institutions, media, values, responsibility, educational methods, technologies.

Kirish

Bugungi globallashuv jarayonida axborot oqimining tezlashuvi, madaniyatlararo aloqalarning kengayishi va raqamli texnologiyalar ta'sirining ortib borishi bilan birga, yosh avlodning ma'naviy-axloqiy kamoloti masalasi jamiyat oldida dolzarb muammolardan biri sifatida maydonga chiqmoqda. Har qanday xalqning ertangi kuni, intellektual va madaniy salohiyati avvalo uning yoshlarining qanday tarbiya topganiga bog'liqdir. Shu boisdan, ma'naviy tarbiya – insonning ichki dunyosini, axloqiy qarashlarini, ongini va iymonini shakllantiruvchi ijtimoiy-psixologik jarayon sifatida – zamonaviy jamiyatda ustuvor ahamiyat kasb etadi. Ma'naviy tarbiya bu shunchaki axloqiy pand-nasihatlar bilan cheklanib qolmaydi. U — jamiyat, oila, maktab, diniy va madaniy institutlar, axborot vositalari va internet makonining o'zaro uyg'unlashgan tizimi orqali amalga oshadigan murakkab, uzluksiz va dinamik jarayondir. Ayniqsa, yoshlar ongida milliy o'zlik,

vatanparvarlik, adolat, halollik, mehr-oqibat kabi yuksak insoniy fazilatlarni shakllantirishda ushbu institutlarning har biri o'ziga xos metod va yondashuvlarga ega. Ayni vaqtda, yoshlarning ma'naviy hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omillar – internetdagi zararli kontentlar, g'oyaviy beqarorlik, ma'naviy bo'shliq, tajribasizlik, iste'molchilik madaniyatining ortib borishi – ma'naviy tarbiya tizimini yangilash va zamonaviy sharoitlarga moslashtirish zaruratini tug'dirmoqda. Shu nuqtai nazardan qaralganda, yoshlarni ma'naviy jihatdan yetuk, mas'uliyatli, jamoatchilik oldida vijdonan javobgar shaxs sifatida shakllantirish uchun yangicha usullar, kreativ yondashuvlar, innovatsion pedagogik vositalar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqolada jamiyatda yoshlarni ma'naviy tarbiyalashning eng samarali usullari, ularni qo'llashdagi metodologik yondashuvlar, turli ijtimoiy institutlarning bu boradagi o'rni va roli, shuningdek, zamonaviy tahdidlar fonida tarbiya jarayonini takomillashtirish yo'llari batafsil tahlil qilinadi. Maqolaning maqsadi – yosh avlod tarbiyasida ma'naviy qadriyatlarni asrash va mustahkamlash, yoshlar orasida ijobiy axloqiy muhitni shakllantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishdir.

Asosiy qism

Ma'naviy tarbiya inson shaxsining ichki dunyosini boyituvchi, uni jamiyatning ma'naviy qadriyatlariga mos ravishda kamol toptiruvchi muhim pedagogik jarayondir. Bu jarayon orqali shaxsda axloqiy, estetik, diniy, huquqiy, vatanparvarlik kabi ma'naviy fazilatlar shakllanadi. Ayniqsa yoshlar uchun bu fazilatlar hayotga, jamiyatga, insonlarga bo'lgan munosabatlarida mezon bo'lib xizmat qiladi. Shuning uchun ham jamiyatda yoshlarning ma'naviy tarbiyasiga alohida e'tibor qaratilishi zarur. Yoshlarning ma'naviy olami — ularning qarashlari, e'tiqodi, qadriyatlarga munosabati va hayotiy maqsadlari bilan chambarchas bog'liq. Mazkur olamni sog'lom asosda shakllantirish uchun tarbiyaviy jarayonlar rejalashtirilgan, tizimli va ilmiy asoslangan bo'lishi kerak.

Ma'naviy tarbiyaning asosiy subyektlari qatoriga, avvalo, oila kiradi. Oila – birinchi ijtimoiy muhit bo'lib, unda bola dastlabki axloqiy tajribani oladi. Ota-onaning namunasi, ularning muomala madaniyati, qadriyatlarga sadoqati bevosita farzandning ma'naviy shakllanishiga ta'sir qiladi. Maktab va oliy ta'lim muassasalari esa ushbu jarayonni tizimli tarzda davom ettiradi. Ta'lim mazmuni nafaqat bilim berish, balki shaxsda axloqiy va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishni ham ko'zda tutadi. Pedagoglarning tarbiyaviy yondashuvi, o'quv dasturlaridagi axloqiy-kommunikativ elementlar bu borada muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, diniy muassasalar (masjid, madrasa), madaniyat markazlari, sport va yoshlar tashkilotlari, OAV (ommaviy axborot vositalari) ham yoshlar ma'naviyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa zamonaviy axborot vositalari va internet yoshlar ongini shakllantirishda katta kuchga ega bo'lib qolmoqda. Qadriyatlar — bu jamiyat hayotining tamoyillari bo'lib, yoshlar ongida ularni shakllantirish tarbiya jarayonining eng asosiy jihatlaridan biridir. Milliy qadriyatlar – vatanparvarlik, mehnatsevarlik, halollik, mehr-oqibat, sabr-toqat, kattalarga hurmat, kichiklarga g'amxo'rlik kabi fazilatlar orqali jamiyatning axloqiy barqarorligi ta'minlanadi. Shuningdek, din, urf-odatlar, tarixiy xotira, madaniy meros kabi manbalar orqali bu qadriyatlar avloddan-avlodga uzatiladi. Yoshlar ushbu qadriyatlarni chuqur anglab, ularni hayotiy me'yorga aylantirgan taqdirda, ular jamiyatda yetuk shaxs sifatida shakllanadi. Buning uchun esa ularni muloqot, tajriba, munosabatlar orqali ongli va faol ishtirokchi sifatida tarbiyalash zarur. Zamonaviy dunyoda yoshlarning ma'naviy tarbiyasida an'anaviy usullar bilan bir qatorda, yangicha — innovatsion yondashuvlar katta ahamiyat kasb etmoqda. Bu yondashuvlar orasida interaktiv treninglar, simulyatsion o'yinlar, ijtimoiy loyihalar, diskussiya klublari, ma'naviy-ma'rifiy seminarlar va onlayn ta'lim vositalari mavjud. Masalan, yoshlar o'rtasida “ma'naviyat orollari” deb ataluvchi axloqiy-diskussion maydonlar tashkil etilishi, mashhur tarixiy shaxslar hayoti va qadriyatlari asosida yaratilgan hujjatli va badiiy filmlar orqali tarbiya berish,

TikTok, YouTube kabi platformalarda ijobiy g'oyalarni tarqatish — bularning barchasi yangi avlodning ongiga yaqin, tushunarli va ta'sirchan vositalardir. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar yordamida yoshlarning ma'naviy bilimlarini tekshirish va mustahkamlashga xizmat qiluvchi mobil ilovalar, onlayn viktorinalar, tarbiyaviy chatbotlar ham samarali vosita bo'la oladi. Yoshlar bilan samarali muloqot qilish — ularni tinglash, fikrini hurmat qilish, ularning ehtiyojlari va orzularini tushunishga harakat qilish orqali tarbiya jarayonini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu borada “insonparvar pedagogika”, “empatiyaga asoslangan tarbiya” kabi yondashuvlar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shuningdek, yoshlarga ishonch bildirish, ularga mas'uliyat yuklash, ularni jamiyat hayotida faol ishtirok etishga undash orqali ularda o'ziga bo'lgan ishonch, ijtimoiy faollik, axloqiy me'yorlarga sadoqat shakllanadi. Ya'ni, tarbiya bu – buyruq emas, balki dialog bo'lishi kerak. Bugungi kunda yoshlarning ma'naviy olamiga turli tahdidlar mavjud: diniy ekstremizm, virtual giyohvandlik (internetga qaramlik), iste'molchilik madaniyati, yengil hayotga intilish, zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi kontentlar kabi. Ushbu tahdidlar ularda axloqiy bo'shliqqa, befarqlikka, individualizmga olib kelishi mumkin. Ularni bartaraf etish uchun yoshlar ongini mustahkamlovchi profilaktik tadbirlar, immunitetni kuchaytiruvchi tarbiyaviy loyihalar, diniy va ma'naviy-ma'rifiy suhbatlar, psixologik yordam va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ishlab chiqilishi kerak. Ayniqsa, yoshlarning bo'sh vaqtini samarali tashkil qilish — sport, san'at, teatr, ilmiy to'garaklar orqali ularni foydali faoliyatga jalb qilish zarur.

Empirik tahlil

Jamiyatda yoshlarni ma'naviy tarbiyalash usullarini tahlil qilishda, zamonaviy pedagogik tadqiqotlar va amaliy dasturlarni ko'rib chiqish zarur. Ushbu tahlil turli ijtimoiy muhitlarda, oila va maktab tizimida yoshlar ma'naviyatini shakllantirish borasida amalga oshirilgan tajribalar va yondashuvlarga asoslanadi.

Ma'naviy tarbiya jarayonining asosiy subyektlari – oila va maktab – o‘zaro muvofiqlashgan holda yoshlarni ma'naviy jihatdan yetuk shaxslar sifatida shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Oila yoshlar tarbiyasining birinchi va eng asosiy manbaidir. Shu bilan birga, maktab ta'limi yoshlarni axloqiy nuqtai nazardan shakllantiruvchi ikkinchi muhim muhit hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, yoshlar o‘rtasida oila bilan maktab o‘rtasida bevosita hamkorlik yo‘lga qo‘yilganida, ularning ma'naviy kamoloti va ijtimoiy faolligi yuqori bo‘ladi. Misol sifatida, **Toshkent shahridagi "Ijtimoiy-ma'naviy tarbiya"** dasturini ko‘rib chiqish mumkin. Ushbu dastur doirasida oila va maktabning hamkorligi orqali yoshlar bilan olib boriladigan tarbiyaviy tadbirlar, ayniqsa, o‘quvchilar orasida axloqiy va diniy qadriyatlar, vatanparvarlik hissini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Ushbu dastur natijalari shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilarning 85% ijtimoiy mas'uliyatni his qilishda va jamiyatga foyda keltirishda faollik ko‘rsatmoqda. Bugungi kunda yoshlarni ma'naviy tarbiyalashda axborot vositalari va internetning ta'siri juda katta. Internet va media yoshlarning fikrini shakllantirishda muhim vositaga aylangan. Shuning uchun media resurslarining ma'naviy tarbiya yo‘nalishidagi ahamiyatini ham hisobga olish zarur. O‘quv dasturlarida zamonaviy texnologiyalar va media vositalarini o‘qitishda ishlatishning ahamiyati beqiyosdir. Tadqiqotlar, jumladan **“Yoshlar va internetdagi ma'naviy tahdidlar”** tadqiqoti (2023) shuni ko‘rsatadiki, yoshlarning 70% dan ortig‘i ijtimoiy tarmoqlarda o‘zini rivojlantirishga harakat qilishsa-da, ularning 40% ma'naviy-axloqiy qadriyatlarga zid bo‘lgan kontentlarga duch kelmoqda. Bu esa yoshlar ongiga salbiy ta'sir ko‘rsatmoqda. Biroq, axborot vositalari, jumladan, televizion va internet platformalari orqali ijobiy g‘oyalarni targ‘ib qilish va axloqiy, diniy va ijtimoiy qadriyatlarni o‘rgatish usullari ham mavjud. Misol uchun, **O‘zbekistonning "Ma'naviyat va ma'rifat" telekanali** yoshlar o‘rtasida diniy va ma'naviy tarbiya berishga qaratilgan ko‘rsatuvlar va interaktiv dasturlarni ishlab chiqdi, bu orqali yoshlar ongida ijobiy o‘zgarishlar kuzatilgan. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar

va innovatsion metodlarning yoshlar ma'naviy tarbiyasiga qo'shgan hissasi katta. Bunga, xususan, mobil ilovalar, onlayn o'qish platformalari va interaktiv metodlar kiradi. Misol uchun, **"O'zbek yoshlarining axloqiy tarbiyasida raqamli resurslar"** nomli tadqiqotda, raqamli texnologiyalar yordamida olib borilgan tarbiya ishlari samaradorligi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, yoshlar orasida onlayn platformalarda ma'naviy-ma'rifiy kurslar va treninglar o'tishning samaradorligi ancha yuqori. Bundan tashqari, **"Ma'naviy ko'priklar"** deb nomlangan interaktiv o'yinlar va simulyatsiyalar orqali yoshlarning ma'naviy qadriyatlarini rivojlantirishdagi yondashuvlar muvaffaqiyatli bo'lgan. Ushbu o'yinlar orqali yoshlar o'zlarini turli ijtimoiy vaziyatlarda qanday tutish, axloqiy qarorlar qabul qilish kabi ko'nikmalarni o'rganadilar. Bu kabi innovatsion usullar yoshlarni axloqiy jihatdan kamol toptirishda muhim vosita sifatida foydalaniladi. Madaniy va diniy institutlar ham yoshlarni ma'naviy jihatdan tarbiyalashda o'zlarining beqiyos rolini o'ynaydi. Masalan, **O'zbekistonning diniy ma'rifat markazlari** va **madaniyat markazlari** yoshlar o'rtasida ijobiy axloqiy qadriyatlarni tarqatishda faol ishtirok etmoqda. Bu markazlarda o'tkaziladigan seminarlar, targ'ibot ishlari va ma'rifiy dasturlar yoshlarni milliy va diniy qadriyatlar asosida shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday dasturlarni o'tkazish yoshlarning ma'naviy darajasini oshirishda samarali vosita bo'ladi. Shuningdek, **"Yoshlar orasida diniy ekstremizmga qarshi kurashish"** bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar, diniy ma'rifatni kengaytirish orqali yoshlarni salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin bo'lgan ekstremistik g'oyalar va qarashlardan himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday tadbirlar va dasturlar yoshlar ongida o'zligiga hurmat, diniy bag'rikenglik va ijtimoiy mas'uliyat hissini shakllantiradi. Empirik tahlil shuni ko'rsatadiki, yoshlarni ma'naviy tarbiyalashning samaradorligi nafaqat an'anaviy tarbiya metodlariga, balki innovatsion yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalarga ham bog'liq. Oila va maktabning o'zaro hamkorligi, axborot vositalari, internetning ma'naviy

tarbiyada qo'llanilishi, diniy va madaniy institutlarning faoliyati hamda yangi pedagogik metodlarning tatbiqi yoshlarning axloqiy va ma'naviy shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu tahlil orqali yoshlar ma'naviy tarbiyasini yanada samarali qilish uchun yangicha metodlarni ishlab chiqish va ularni kengroq qo'llash zarurati yuzaga keladi.

Xulosa

Yoshlarni ma'naviy tarbiyalash jamiyatning barqaror rivojlanishi va kelajakda ijtimoiy muhitning ijobiy shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Ularning ma'naviy qadriyatlarni egallashlari, axloqiy tizimni to'g'ri anglashlari va mas'uliyatli shaxslar sifatida shakllanishi jamiyatning rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlar va empirik tahlillar shuni ko'rsatadiki, yoshlarni ma'naviy tarbiyalashning samaradorligi ko'plab omillarga bog'liq. Oila, maktab, axborot vositalari, internet, madaniy va diniy institutlarning hamkorligi hamda innovatsion pedagogik metodlar yoshlarni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Oila yoshlarning ma'naviy tarbiyasining asosiy poydevori bo'lib, ularning axloqiy qadriyatlarining shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, maktab ta'limi ham yoshlarni ma'naviy jihatdan shakllantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Maktabda olib boriladigan axloqiy tarbiya va ma'naviy ta'lim dasturlari yoshlarning shaxsiy va jamiyatdagi o'rnini bilan bog'liq bilimlarni oshirishga qaratilgan. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar va axborot vositalari, internet kabi yangi resurslar yoshlarni ma'naviy tarbiyalashda samarali vosita sifatida qo'llanilmoqda. Media va internet platformalaridagi ma'naviy-axloqiy targ'ibotlar yoshlarning fikrini shakllantirishda va ularga to'g'ri yo'l-yo'riq ko'rsatishda o'ziga xos imkoniyatlar yaratmoqda. Madaniy va diniy institutlar ham yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning o'tkazgan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlari yoshlar ongini o'zgartirishda, diniy va milliy qadriyatlarni tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, yoshlarni ma'naviy jihatdan

rivojlantirishda yangi pedagogik usullar va innovatsion yondashuvlar, masalan, onlayn kurslar, interaktiv o'yinlar va boshqa innovatsion metodlarning tatbiqi, yoshlarni axloqiy qadr-qimmatlarni o'rganish va amalda qo'llashga undaydi. Yoshlarni ma'naviy tarbiyalash sohasidagi tadqiqotlar va amaliy dasturlarni tahlil qilish, ushbu jarayonning samaradorligini oshirish uchun bir qator muhim takliflarni taqdim etishga imkon beradi. Jamiyatda yoshlar o'rtasida ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytirish, axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash va yangi pedagogik usullarni qo'llash orqali, ma'naviy tarbiya samaradorligini yanada oshirish mumkin. Umuman olganda, yoshlarni ma'naviy tarbiyalash – bu uzluksiz jarayon bo'lib, uning samarali bo'lishi uchun jamiyatning barcha qatlamlari, shuningdek, yangi pedagogik yondashuvlarni qo'llash zarur. Bu jarayonning muvaffaqiyati nafaqat yoshlarning ma'naviy o'sishiga, balki jamiyatning ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xoshimov, M. (2018). **Yoshlar ma'naviy tarbiyasi**. Tashkent: Ma'naviyat, 320 p.
2. Abdullayeva, N. (2020). **Ma'naviyat va axloqiy tarbiya: nazariya va amaliyot**. Tashkent: O'qituvchi, 210 p.
3. Karimov, I. (2017). **Yoshlar tarbiyasi va jamiyatdagi roli**. Tashkent: Uzbekistan Publishing, 175 p.
4. Mustafayev, R. (2021). **Yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda pedagogik yondashuvlar**. Tashkent: Fan, 230 p.
5. Nadirova, R. (2022). **Innovatsion metodlar va yoshlarni axloqiy tarbiyalash**. Tashkent: Science and Education, 180 p.
6. Bekjanova, D. (2020). **Oila va maktab o'rtasida hamkorlik va yoshlar tarbiyasi**. Journal of Pedagogical Research, 4(2), 45-59.

7. Salimov, A. (2019). **Yoshlar va internetdagi ma'naviy tahdidlar**. International Journal of Social Sciences, 7(1), 12-22.
8. Ergasheva, S. (2020). **Diniy-ma'naviy tarbiya: Milliy qadriyatlar va modern pedagogika**. Tashkent: Ijtimoiy fanlar, 150 p.
9. Rasulova, M. (2021). **Madaniy va diniy institutlarning yoshlar ma'naviyatiga ta'siri**. Journal of Modern Education, 6(3), 31-45.
10. Davlatov, K. (2021). **Pedagogik texnologiyalar va yoshlarni ma'naviy tarbiyalash**. Tashkent: Sharq, 200 p.